

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНИ

В. Орлик, центр зовнішньополітичних досліджень НІСД

Канцлер Німеччини Олаф Шольц 14 червня 2023 р. представив першу в історії держави Стратегію національної безпеки «Міцність. Стійкість. Стабільність. Інтегрована безпека для Німеччини»¹. Цей документ, як і сам факт його створення, ознаменував найбільш радикальний поворот у німецькій зовнішній політиці за останні десятиліття.

Висновки

1. Ухвалення Стратегії національної безпеки «Міцність. Стійкість. Стабільність. Інтегрована безпека для Німеччини» (далі – Стратегія) доцільно розглядати в контексті т. зв. *Zeitenwende* (нім. злам, зміна епох, переломний момент). Так канцлер О. Шольц висловився про російське вторгнення в Україну, яке поставило під загрозу світовий порядок, що існує.

2. Прийняте Берліном рішення про підтримку України і постачання зброї продемонструвало, що Німеччина докорінним чином переглянула власну роль у європейській безпеці. Відображені у Стратегії положення про залучення значно більших ресурсів у сфері безпеки та оборони, радикальну перебудову енергетичної політики, приєднання до жорстких санкцій, згортання численних форматів двосторонньої взаємодії з РФ свідчать про повноцінну участь ФРН у системному стримуванні агресивної політики Росії.

3. Ключовим моментом нового безпекового підходу Німеччини є демонстрація готовності збільшити видатки на оборону, нарощування виробництва в оборонно-промисловому комплексі, упровадження ефективних механізмів стратегічного планування.

4. Важливим елементом нової зовнішньополітичної доктрини Німеччини є визнання *хитності концепції зближення через економічну взаємозалежність*. Насамперед це стосується енергетики, оскільки виникли нагальні потреби повного

¹ Wehrhaft. Resilient. Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland. Nationale Sicherheitsstrategie. Juni 2023. 76 s. URL: <https://cdn.prod.www.spiegel.de/media/2271fffd-e2e6-422d-b5fd-1cefbf5f547e/Nationale%20Sicherheitsstrategie.pdf>

переходу на інші джерела постачання енергоносіїв, прискорення переходу на відновлювані джерела енергії, забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури від кібератак (після підриву «Північного потоку» і прямих терактів). Критичне скорочення постачань російських енергоносіїв, насамперед газу, вже спричинило низку негативних явищ у німецькій економіці, аж до технічної рецесії, зафіксованої в першій половині 2023 р.

Основною ідеєю Стратегії національної безпеки є те, що потрібно зважати на щільний зв'язок між внутрішніми та зовнішніми загрозами, урахувати нерозривність нових підходів до безпекових викликів як військового, так і цивільного характеру. Головним завданням проголошується гарантування мирного й вільного життя та безпеки громадян Німеччини за мінливих зовнішніх обставин.

Представлення Стратегії відбулося за участі пані міністра закордонних справ Аннали Бербок (*Annalena Baerbock*), пані міністра внутрішніх справ Ненсі Фезер (*Nancy Faeser*), міністра оборони Бориса Пісторіуса (*Boris Pistorius*) та федерального міністра фінансів Крістіана Лінднера (*Christian Lindner*), що мало уособлювати «інтегровану безпеку» як провідну ідею документа – *перехід від військової стратегії до інтегрованої концепції безпеки*, а також готовність залучати всі ресурси та інструменти для зміцнення безпеки Німеччини перед зовнішніми загрозами.

У Стратегії зазначається, що безпекове середовище Німеччини зазнає глибоких змін, спричинених зламом міжнародного права та європейського безпекового порядку внаслідок агресії РФ проти України. *Сьогоднішня Росія є найбільшою загрозою для миру та безпеки у Євроатлантичному регіоні в майбутньому.*

Світ увійшов в епоху багатополлярності, що посилюється. Деякі країни намагаються змінити чинний міжнародний порядок, керуючись власним сприйняттям системного суперництва. *Китай визначається як партнер, економічний конкурент і системний суперник*, без якого, однак, неможливе вирішення найактуальніших глобальних викликів.

Суспільство та економіка стикаються з комплексом загроз, усі вони – тероризм, екстремізм, організована злочинність, кіберзлочинність – призводять до істотних збитків і створюють ризики для стабільності та безпеки. Під загрозою – критична інфраструктура та ланцюги постачань енергоносіїв і сировини. Значним безпековим ризиком можуть стати односторонні залежності в постачанні критично важливих товарів.

Відповіді на ці виклики й ризики безпеці представлені у презентованій Стратегії, що пропонує зосередити увагу на трьох центральних вимірах: обороноздатності, стійкості, сталому розвитку.

Обороздатність (*Wehrhaft*):

- безпека Німеччини нерозривно пов'язана із безпекою європейських партнерів і союзників;
- зобов'язання перед НАТО і ЄС є непорушними, зміцнення Бундесверу як наріжного каменя європейської оборони – основне завдання і внесок у оборонні спроможності Північноатлантичного альянсу;
- уряд зобов'язується виділяти на оборону 2 % ВВП протягом кількох років через спеціально створений фонд для Бундесверу (як заявив федеральний міністр фінансів К. Лінднер, кошторис цього фонду становитиме 100 млрд євро);
- одночасно збільшуватимуться інвестиції в захист критичної інфраструктури, кібербезпеку, ефективну дипломатію, цивільний захист, спеціальну гуманітарну допомогу;
- федеральний уряд усіляко сприятиме зміцненню оборонних можливостей ЄС, підтримуватиме подальшу інтеграцію об'єднання та його розширення за рахунок держав Західних Балкан, України, Республіки Молдова та, у довгостроковій перспективі, Грузії.

Стійкість (*Resilient*):

- базовий вільний демократичний порядок має бути краще захищений від нелегітимного зовнішнього впливу;
- необхідно протидіяти спробам розділити світ на сфери впливу, застосовуючи пропаганду;
- поділяючи цінності та інтереси партнерів, потрібно співпрацювати з країнами, які можуть не погоджуватися з нашими цінностями, проте зацікавлені у збереженні міжнародного порядку;
- підтримуючи економічну відкритість, водночас необхідно зменшувати односторонні залежності, що існують, у постачанні критично важливих товарів у стратегічно важливих сферах;
- основою стійкості та конкурентоспроможності є високий рівень інноваційності, технологічний та цифровий суверенітет, на забезпечення цього мають бути спрямовані подальші зусилля.

Сталий розвиток (*Nachhaltig*):

- фундаментальними завданнями століття залишаються стримування кліматичної кризи та боротьба з її виявами й наслідками, насамперед це стосується проблем збереження біорізноманіття, екосистем та продовольчої безпеки;

- необхідно розробити стратегію захисту людей і природних систем від кліматичних загроз;
- уряд прагне зміцнити глобальну продовольчу безпеку завдяки переходу до утворення стійких сільськогосподарських та продовольчих систем;
- запобігання пандеміям і швидке реагування на них є ключовим чинником гарантування безпеки людства та залишається сферою особливих зусиль федерального уряду.

Критика Стратегії

Стратегія національної безпеки, представлена О. Шольцом, формувалася завдяки досягненню непростого компромісу всередині правлячої коаліції. Документ планували представити на Мюнхенській безпековій конференції в лютому 2023 р., проте через розбіжності між позицією канцлера Шольца та пані міністра закордонних справ А. Бербок знадобився час для додаткових консультацій та узгоджень.

Стратегія зазнала критики. Основні критичні зауваження стосувалися розпливчатості та нечіткості формулювань, надто широкого спектра тем, відсутності довгострокових гарантій фінансування тощо.

Критику Стратегії з боку ЗМІ спричинила згадка в тексті документа про захист клімату, біологічного різноманіття, прав соціальних меншин та деякі інші положення. Зазначалося, що ці сфери лише опосередковано впливають на національну безпеку, а їхнє фінансування ніколи не зазнавало такого дефіциту, як Бундесверу.

Оглядачі були занепокоєні відсутністю інформації про конкретні засоби й ресурси, які передбачається залучити для реалізації визначених Стратегією завдань. Також представників масмедіа хвилювало, чи не постане перед майбутніми федеральними урядами проблема фінансування такого широкого та амбітного кола завдань, зокрема тоді, коли буде вичерпано грошові ресурси спеціального фонду.

Критика з боку політичних опонентів уряду була ще гострішою. Лідер ХДС Фрідріх Мерц (*Friedrich Merz*) назвав представлену Стратегію великим розчаруванням, «порожньою за змістом, стратегічно неактуальною, нерезультативною з оперативної точки зору і неузгодженою зовнішньополітично» через відсутність координації із федеральними землями, європейськими партнерами та США. *Відмова від створення Ради національної безпеки як координуючого органу* також була піддана критиці.

Важливі питання хвилювали голову комітету Бундестагу із зовнішньої політики, депутата від ХДС Норберта Рьоттгена (*Norbert Röttgen*). Він, зокрема, акцентував на тому, що відсутні відповіді на ключові питання, які стосуються

європейської безпеки та поствоєнного безпекового порядку денного у Європі, перспектив членства в НАТО для України, а також Молдови та Грузії, поствоєнних безпекових гарантій тощо. Особливе обурення викликала *відсутність згадки про Тайвань*, який визнано найбільшою безпековою проблемою глобального масштабу².

Ліві сили вважають представлену Стратегію «неповною та ідеологічно перевантаженою», надто орієнтованою на військових, та сумніваються, що вона буде реалізована «через розбіжності в уряді». Про це заявив співголова Ліві фракції Бундестагу Дітмар Барч (*Dietmar Bartsch*).

Необхідність переосмислення підходів до забезпечення національної безпеки в умовах відкритої воєнної агресії на Європейському континенті зумовила розроблення низки стратегічних документів, зокрема щодо відносин ФРН з Китаєм і РФ з метою ефективної підготовки до майбутніх викликів з урахуванням попередніх прорахунків.

Список використаних джерел

1. Strategie mit Beigeschmack. FAZ. 2023. 14 Juni. URL: <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/deutsche-sicherheitspolitik-strategie-mit-beigeschmack-18964047.html>
2. Was in der Nationalen Sicherheitsstrategie steckt.Tagesschau. 2023. 14 Juni. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/nationale-sicherheitsstrategie-106.html>
3. Stewart Susan. Consolidating Germany's Russia Policy.Refine existing approaches and clarify trade-offs. SWP Comments. 2023. No. 30, June. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2023C30_Germanys_Russia_Policy_Web.pdf

² Див.: URL: https://twitter.com/n_roettgen/status/1669318846228885504?ref_src=twsrc%5Etfw